

DIPLOMATSKI ZVEZEK

št. 13
julij 2025

Ministrica Tanja Fajon z udeleženci posveta gospodarske diplomacije / Avtor: MZEZ

»Gospodarska diplomacija ostaja ena izmed prednostnih nalog ministrstva, kar potrjuje širok nabor aktivnosti tako na domačem kot mednarodnem prizorišču.«

Tanja Fajon
ministrica za zunanje in evropske zadeve

UVODNIK

Drage bralke in dragi bralci,

poletje se je začelo z zelo visokimi temperaturami in vročinskim šokom; tudi v mednarodnih odnosih je vroče in šokov ne manjka. Multilateralizem, mednarodno sodelovanje in pravila so bili zamišljeni ravno za več predvidljivosti. V tej številki Diplomatskega zvezka pred 50. obletnico Helsinške listine, ki je eden temeljev evropske varnostne arhitekture, o tem razmišlja veleposlanica Melita Župevc.

Gospodarski diplomaciji je bil namenjen posvet ekonomskih svetovalcev, ki se na naših diplomatskih predstavništvi vsakodnevno trudijo za gospodarski del prepoznavnosti Slovenije in prispevajo k internacionalizaciji. Brez gospodarskih tem ni minil niti nedavni Dan Afrike, katerega osrednja tema so bili naravni viri in trajnostni razvoj, s poudarkom na okoljski varnosti, spoštovanju človekovih pravic, sodelovanju z lokalnimi skupnostmi in pomenu poštene mednarodne trgovine. Predstavljamo tudi inovativnost naših kolegov iz veleposlaništva v Københavnu, ki so za ozaveščanje o trajnosti ustvarili igro strateškega predvidevanja.

Organizirali smo že 4. nacionalno konferenco o umetni inteligenci, tokrat z naslovom Umetna inteligenca – nove smeri razvoja in izzivi za Slovenijo in razpravo o uporabi UI v javnem sektorju ter v obrambnem okolju. Posebna gostja, direktorica Urada za umetno inteligenco pri Evropski komisiji Lucilla Sioli je s strokovno javnostjo delila prve izkušnje z uvajanjem zakonodaje EU na tem področju. Ekipa Blejskega strateškega foruma hiti s pripravami na jubilejno 20. mednarodno konferenco, ki bo letos 1. in 2. septembra.

In če smo že začeli z obletnicami, tudi končajmo z njimi: spominjamo se 70. obletnice Avstrijske državne pogodbe in njenega pomena za slovensko narodno manjšino v Avstriji. Naj bo poletje prijetno, tudi ob branju te številke diplomatskih novičk.

Veleposlanica Sabina R. Stadler, odgovorna urednica

VSEBINA

- 20. Blejski strateški forum
- Posvet gospodarske diplomacije
- Dan Afrike
- Razmišljamo:
50 let Helsinške sklepne listine
- Bilo je...: 70 let Avstrijske državne pogodbe
- DKP – tokrat izbrano:
VP Kopenhagen – *Buzzing Futures*
- Zadnja stran

ZA KULISAMI BLEJSKEGA STRATEŠKEGA FORUMA

Blejski strateški forum (BSF) bo letos praznoval 20. obletnico delovanja kot ena vodilnih evropskih platform za mednarodni dialog. BSF stoji ob boku velikanov, kot so Svetovni gospodarski forum v Davosu, Münchenska varnostna konferenca in forum GLOBSEC na Slovaškem, ter že drugo desetletje igra vedno večjo vlogo v mehki diplomaciji in pri mednarodni prepoznavnosti Slovenije. Vsakoletno srečanje je veliko več kot le dvodnevni dogodek – je rezultat kompleksnega enoletnega procesa političnega in diplomatskega usklajevanja z mnogimi interesnimi skupinami.

Letošnja mednarodna konferenca BSF, ki bo potekala 1. in 2. septembra 2025 pod naslovom *A Runaway World*, bo namenjena vlogi Evrope oz. Evropske unije v hitro spreminjajočem se svetovnem redu, ki ga zaznamujejo nenehne krize in geopolitična negotovost. Naslov odraža občutek nujnosti in nepredvidljivosti, ki je značilen za sedanje mednarodne odnose.

Letošnji paneli bodo obravnavali širitev EU do leta 2030 in realne možnosti zanjo, več kot triletno vojno v Ukrajini in nepripravljenost Rusije na resna pogajanja o trajnem miru, poleg tega pa še prihodnost Bližnjega vzhoda in glavne ovire na poti do miru v tej regiji. Beseda bo tekla tudi o dezinformacijah, ki so postale strateško orožje, zvečer pa bodo avtorji in filozofi razglabljali o evropski identiteti. Gospodarske teme bodo osredotočene na konkurenčnost EU na različnih področjih. Vse razprave se bodo povezale v celovit pogled na evropski položaj v mednarodni areni.

Organizacija tako velikega mednarodnega srečanja je večplasten proces. Vse temelji na intelektualni podlagi opredelitve rdeče niti – presečnih globalnih in regionalnih tem, ki bodo jedro razprav v panelih.

V tej fazi se organizatorji obširno posvetujejo s ključnimi zainteresiranimi stranmi, vključno z akademsko sfero, predstavniki civilne družbe in različnimi ministrstvi. Ti pogovori pomagajo pri oblikovanju panelov tako, da odražajo prednostne naloge slovenske zunanje politike, regionalne teme in tudi preostale izzive, s katerimi se sooča mednarodna skupnost.

Vzporedno potekajo še priprave Blejskega strateškega foruma za mlade (YBSF), ki se na obravnavane vsebine odziva in jih dopolnjuje.

Po konceptualni pripravi poteka tudi izbiranje govorcev, ki je hkrati strateško in politično prizadevanje. Na tej stopnji je ključno sodelovanje Ministrstva za zunanje in evropske zadeve, s Kabinetom predsednika vlade in Uradom predsednice države, saj njun doseg in mreže pogosto omogočajo sodelovanje odločevalcev.

BSF je simbol širših prizadevanj Slovenije, da bi igrala vplivnejšo vlogo v mednarodnih zadevah. Prikazuje sposobnost države, da organizira smiselni dialog, ki presega razlike, spodbuja strateško razmišljanje ter deluje kot most med regijami in svetovnimi nazori. Uspeh BSF ni le v tem, kdo se ga udeleži ali o čem se razpravlja, temveč v tem, kako je zasnovan – z razmislekom, vključevanjem in sodelovanjem. Ker svet še naprej pluje v morju negotovosti, ostaja to slovensko »okno v svet« pomembnejše kot kadarkoli prej.

<https://www.bledstrategicforum.org/>

Ekipa za pripravo BSF na srečanju z ministrico Tanjo Fajon / Avtor: Marko Arandjelović

POSVET GOSPODARSKE DIPLOMACIJE

Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije je tudi letos organiziralo posvet gospodarske diplomacije, ki je 12. junija 2025 potekal v prostorih ministrstva. Posveta so se udeležili gospodarski svetovalci z diplomatsko-konzularnih predstavništev Republike Slovenije po svetu, ki delujejo na področju krepitve gospodarskega sodelovanja med Slovenijo in državami akreditacije. Posvet je namenjen obravnavi tematik, s katerimi se gospodarski svetovalci vsakodnevno srečujejo pri svojem delu, in predstavitvi načrtov za prihodnje delovanje.

Ministrica Tanja Fajon je v nagovoru poudarila, da gospodarska diplomacija ostaja ena prednostnih nalog Ministrstva za zunanje in evropske zadeve, kar potrjuje širok nabor aktivnosti tako na domačem kot na mednarodnem prizorišču. Predstavila je ključna področja in cilje, ki oblikujejo usmeritve in načrtovanje prihodnjih dejavnosti na področju gospodarske diplomacije. Med njimi je poudarila članstvo Slovenije v Varnostnem svetu OZN, ki je okrepilo poslovne priložnosti na drugih celinah. Ob tem je posebej opozorila na pomen vključevanja zasebnega sektorja v razvojno sodelovanje na nacionalni in evropski ravni, ozaveščanje o odgovornem poslovnem ravnanju in pomenu integritete javnih uslužbencev. Dotaknila se je tudi vpliva geopolitičnih sprememb na oblikovanje novega programa internacionalizacije slovenskega gospodarstva ter poudarila potrebo po usklajeni in celoviti promociji slovenskih dosežkov in odličnosti – v gospodarstvu, znanosti, kulturi in tudi širše.

V sodelovanju s strokovnjaki in predstavniki pristojnih resorjev so bile obravnavane številne teme, ki so tesno povezane z delom gospodarske diplomacije. Predstavljen je bil osnutek programa za spodbujanje investicij in internacionalizacije 2026–2031, ki se posveča izzivom, kot je vztrajno negativna blagovna menjava s tujino. Predstavljeni sta bili tudi vloga gospodarstva pri razvojnem sodelovanju in strategija EU Global Gateway, ki povezuje interese države in zasebnega sektorja pri trajnostnih projektih v državah v razvoju. V okviru predstavitve trgovinske politike EU je bilo poudarjeno, da države aktivno sodelujejo pri njenem oblikovanju. EU sklepa številne trgovinske in naložbene sporazume s tretjimi državami, kar krepi možnosti za slovenska podjetja.

Ministrica Fajon v uvodnem nagovoru posveta / Avtor: MZEZ

Posebna pozornost je bila namenjena odnosom s Kitajsko in ZDA, kjer se pojavljajo tudi protekcionistični izzivi. Prof. dr. Jože P. Damijan je opozoril na globalni premik moči proti vzhodu, predvsem zaradi vzpona Kitajske in skupine BRICS+ ter tehnološko zaostajanje zahodnih držav.

Za EU vidi rešitev v večji gospodarski, tehnološki in vojaški suverenosti ter večjih vlaganjih v znanost in industrijo prihodnosti. Za krepitev konkurenčnosti in razvoj Slovenija po njegovem mnenju potrebuje novo industrijsko strategijo »Made in Slovenia 2035«.

Na področju znanosti in inovacij so bili predstavljeni ključni akterji ter strateški cilji, kot so večje vlaganje v raziskave, krepitev mednarodnega sodelovanja, podpora inovacijam in povezovanje znanosti z gospodarstvom. Med poudarki so bili potreba po povezovalni platformi med podjetji in institucijami, pomen znanstvene diplomacije ter podpora podjetjem pri inovacijah in vključevanju v projekte, kot je CERN.

Osrednji del posveta je bil namenjen razpravi o načrtih dela gospodarskih svetovalcev. Peter Japelj, vršilec dolžnosti generalnega direktorja Direktorata za gospodarsko, kulturno in znanstveno diplomacijo v Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve, je podal pregled usmeritev za nadaljnje delovanje gospodarske diplomacije. V razpravi so udeleženci posveta predstavili svoje izkušnje in dobre prakse ter podali konstruktivne predloge za nadaljnje usmerjene aktivnosti na tem področju.

v.d. generalnega direktorja Peter Japelj
Avtor: MZEZ

Srečanja gospodarskih svetovalcev s predstavniki podjetij, Maribor
Avtor: MZEZ

Posvet gospodarske diplomacije se je 13. junija nadaljeval v Mariboru, kjer je potekal Slovenski globalni forum. Gostila sta ga podpredsednica vlade in ministrica za zunanje in evropske zadeve Tanja Fajon ter minister za gospodarstvo, turizem in šport Matjaž Han.

V popoldanskem delu konference o internacionalizaciji slovenskega gospodarstva so bila organizirana srečanja med gospodarskimi svetovalci, ki na diplomatsko-konzularnih predstavništvih Republike Slovenije pokrivajo gospodarsko sodelovanje naše države s kar 60 državami sveta, in predstavniki podjetij, ki so predhodno izrazila interes za individualne pogovore.

DAN AFRIKE 2025

14. mednarodna konferenca ob Dnevu Afrike, ki se je odvijala 30. maja 2025 v Klubu Cankarjevega doma, je znova potrdila zavezanost Slovenije poglobljanju političnih, gospodarskih in kulturnih vezi med Afriko, Slovenijo in Evropo. Konferenca je potekala pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar in v organizaciji Ministrstva za zunanje in evropske zadeve. Osrednja tema so bili naravni viri in razvoj.

Med govorniki in udeleženci so bili ministrica za zunanje in evropske zadeve in podpredsednica vlade Republike Slovenije Tanja Fajon, posebni predstavnik Evropske unije za Velika jezera Johan Borgstam, delegirana ministrica za mednarodno sodelovanje in frankofonijo Demokratične republike Kongo Bestine Kazadi Ditabala, namestnica generalnega direktorja DG INTPA Evropske komisije Marjeta Jager, predstavniki mednarodnih organizacij, kot je inštitut Chatham House, predstavniki civilne družbe, akademskih krogov in zasebnega sektorja. Skupno je sodelovalo 160 udeležencev iz 29 držav, med njimi pet političnih voditeljev ter 22 govork in govorcev.

Razprava na 14. mednarodni konferenci Dan Afrike / Avtor: MZEZ

V tretjem panelu so razpravljalci opozorili, da je pred začetkom rudarskih projektov ključen pristen in informiran pristanek lokalnih skupnosti. Čeprav je zaslužek pogosto majhen, je rudarstvo za mnoge vir preživetja, a okoljski in delovni standardi ostajajo nizki. Otroško delo je še vedno velik problem, tudi korupcija, šibko upravljanje in slabo izvajanje zakonodaje. Potrebna sta medsebojno učenje in krepitev civilne družbe, pri čemer lahko pomagajo digitalna orodja za sprotno spremljanje razmer. Sporočilo konference je bilo jasno: »Zemljo si izposojamo od svojih otrok.«

V drugem panelu so govorci poudarili, da mora biti razvoj celovit in utemeljen na človekovih pravicah. Rudarstvo lahko prispeva k razvoju, če je odgovorno upravljano. Pomembna je formalizacija malih in obrtnih rudarskih dejavnosti, ki mora biti vključujoča in prilagojena lokalnim razmeram. Ženske v rudarskem sektorju se soočajo s sistemskimi neenakostmi, zato potrebujejo dostop do izobraževanja, varnosti in priznanja svojega dela. Razvoj mora upoštevati obstoječe načine preživetja, da ne povzroča okoljske in družbene škode.

Udeleženci konference, Klub CD / Avtor: MZEZ

Poudarek četrtega panela je bil, da Afrika razpolaga z več kot 30 odstotki svetovnih zalog mineralov, zato sta dobro upravljanje in poštena mednarodna trgovina ključna za trajnostni razvoj. Model OECD za odgovorno poslovno vedenje predstavlja pot k miru. Brez pravičnih reform obstaja tveganje, da bodo afriška gospodarstva ostala odvisna od izkoriščanja surovin, kar pogosto vodi v nestabilnost in konflikte. Med kmetijskimi in industrijskimi interesi pogosto prihaja do nasprotij, ki jih je mogoče preseči le s preglednim upravljanjem in vključujočimi politikami.

Že v aprilu in maju se je odvijal pester spremljevalni kulturni program Dneva Afrike, ki je pomembno dopolnil strokovni del konference. V sklopu programa so se zvrstile številne razstave, filmske projekcije, koncerti, predavanja in literarni večeri v sodelovanju s številnimi slovensko-afriškimi organizacijami in društvi, ki so bogato kulturno raznolikost afriških držav približali slovenskemu občinstvu. V Mariboru sta v sodelovanju z Društvom Afričanov Maribor potekala kulinarična delavnica afriških jedi in odprtje razstave. Zavod Global je izvedel pedagoške delavnice za več kot 180 otrok v ljubljanskih in mariborskih šolah in pripravil razstavo zimbabvejskih kipov v Galeriji Diwan. V Slovenskem etnografskem muzeju je Društvo Humanitas izvedlo delavnice tradicionalnega barvanja blaga z gostjo iz Burkin Faso. Inštitut APIS je v Hostlu Celica pripravil delavnico za dekleta afriškega rodu o mešanih identitetah. Plesna izba Maribor je uprizorila koncert afriške glasbe, predstava Temporalnosti drugih Zavoda Divja misel pa je spregovorila o kolonializmu in afriški literaturi.

Sprejem za udeležence konference Dan Afrike je bil 29. maja v Galeriji Jakopič, kjer je v okviru razstave Aide Muluneh potekala okrogla miza o umetnosti, še pred tem pa se je v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije in Direktoratom za gospodarsko, kulturno in znanstveno diplomacijo Ministrstva za zunanje in evropske zadeve odvil gospodarski forum. Kulturni program je bil posvečen pomenu medkulturnega dialoga ter krepitvi vezi med afriškimi ustvarjalci in slovensko javnostjo, pri čemer je umetnost služila kot močno orodje povezovanja, empatije in skupnega razmisleka o prihodnosti.

Sprejem v Galeriji Jakopič / Avtor: MZEZ

UMETNA INTELIGENCA – NOVE SMERI RAZVOJA IN IZZIVI ZA SLOVENIJO

Umetna inteligenca (UI) danes ni več zgolj tehnološki trend ali tema akademskih razprav, pač pa je postala ključni dejavnik preobrazbe družbe, gospodarstva in javne uprave ter nenazadnje globalnih, geopolitičnih in mednarodnih ekonomskih razmerij.

Prav zato se je 10. junija 2025 na Gradu Jable strokovna in politična javnost zbrala na četrti nacionalni konferenci o umetni inteligenci pod naslovom Umetna inteligenca – nove smeri razvoja in izzivi za Slovenijo. Konferenco je organiziralo Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve v sodelovanju z Ministrstvom za digitalno preobrazbo in Ministrstvom za obrambo, z Gospodarsko zbornico Slovenije in nekaterimi drugimi tehnološko-gospodarskimi združenji ter v sodelovanju z vodilnimi slovenskimi akademsko-raziskovalnimi ustanovami. Tako širok nabor sodelujočih in več kot 420 prijavljenih udeležencev (fizično na gradu Jable oz. prek video povezave) samo potrjuje dejstvo, da je UI tema, ki presega posamezne sektorje in terja celovit družbeni dialog, uporabo teh orodij in vizijo razvoja.

Uvodna nagovora sta prispevali ministrica za digitalno preobrazbo mag. Ksenija Klampfer in državna sekretarka v Ministrstvu za zunanje in evropske zadeve dr. Melita Gabrič. Opozorili sta, da UI danes ni več le tehnični izziv ali oddaljena prihodnost, temveč je že sestavni del našega vsakdana, ki terja odgovoren in premišljen pristop. Ministrica Klampfer je opozorila na pomen Akta o umetni inteligenci, s katerim je Evropska unija pripravila podlago za pravni red, ki temelji na varnosti, preglednosti in spoštovanju človekovih pravic. Kot je poudarila, Slovenija to vizijo ne le podpira, ampak jo aktivno uresničuje s strateškimi projekti in zakonodajnimi pobudami. Državna sekretarka Gabrič je dodala, da je UI postala globalna realnost brez geografskih in političnih meja, zato so ključnega pomena sodelovanje na mednarodni ravni, izmenjava znanja in skupno oblikovanje prihodnosti, ki bo temeljila na zaupanju in odgovornosti.

Razprava panelistov / Avtor: MZEZ

Poseben pečat je dogodku dala Lucilla Sioli, direktorica Urada za umetno inteligenco pri Evropski komisiji. V nagovoru je predstavila Akcijski načrt za celino umetne inteligence in osvetlila ključne poudarke evropske zakonodaje. Zlasti je poudarila element zaupanja in varnosti, ki je temelj evropskega pristopa k razvoju UI; ta naj bi bil usmerjen k skupnemu dobru in človeku prijaznim rešitvam.

Program konference je bil glede na aktualnost stanja in odnosov v svetu oblikovan tako, da je združil strateški in strokovni razmislek. V dopoldanskem delu so udeleženci prisluhnili uvodnim predavanjem o zakonodajnih in strateških vidikih razvoja UI v EU in Sloveniji.

Temu so sledili tematski paneli, ki so se posvetili uporabi UI v javnem sektorju in obrambnem okolju. Predstavljeni so bili trije – organizacijsko in finančno – največji slovenski projekti na področju UI: novi superračunalnik Vega 2, ki bo omogočil obdelavo najzahtevnejših podatkovnih nizov; slovenska tovarna umetne inteligence kot platforma za razvoj rešitev in podporo podjetjem ter projekt izgradnje velikega jezikovnega modela za slovenski jezik, ki bo ključen za digitalno suverenost in krepitev slovenščine v digitalnem okolju.

Konferenčni dan je sklenila okrogla miza z naslovom Akcijski načrt za celino umetne inteligence in Akt o umetni inteligenci – oblikovanje vodilne vloge EU na področju umetne inteligence. Na njej so poleg direktorice Sioli sodelovali tudi predstavniki slovenskih podjetij in raziskovalnih ustanov. Razprava je osvetlila vpliv evropske zakonodaje na slovensko inovacijsko okolje ter pomen skladnosti med evropskimi in nacionalnimi cilji, da bi Slovenija lahko resnično izkoristila vse prednosti digitalne preobrazbe.

Vzporedno z uradnim programom je konferenca ponudila priložnost za izmenjavo dobrih praks in navezovanje novih partnerstev, kar je eden ključnih dejavnikov uspeha na področju tako dinamične in hitro razvijajoče se tehnologije, kot je UI. Dogodek na Jablah je znova dokazal, da Slovenija razmišlja strateško, pogumno in povezovalno, ko gre za eno najpomembnejših tehnoloških smeri današnjega časa. Govorci in udeleženci so še soglasno opozorili, da je umetna inteligenca zgolj orodje – kako jo bomo uporabili, je odvisno zgolj od naše odgovornosti in odnosa do prihodnosti, ki jo želimo graditi.

Ob zaključku konference / Avtor: MZEZ

OB 50. OBLETNICI HELSINŠKE SKLEPNE LISTINE

Razmišlja: mag. Melita Župevc, veleposlanica/stalna predstavnikinja Republike Slovenije pri OZN, OVSE in drugih medn. organizacijah na Dunaju

Film *The Helsinki Effect* ob podpori umetne inteligence s humorjem in satiro odstira zanimive podrobnosti večletnega, na prvi pogled skrajno dolgočasnega diplomatskega procesa, katerega posledice so bile obsežne, nepredvidljive, predvsem pa nepovratne. »I want a document!«, vztrajno zahteva Leonid Brežnjev in dokument na koncu tudi dobi – Helsinško sklepno listino, pravno sicer nezavezujoč dokument, ki pa je ne samo opredelil načela miroljubnega sožitja med državami, temveč tudi znotraj njih, torej v odnosu držav do njihovih državljanov. Prav tretja košarica, katere se je Sovjetska zveza najbolj otepala, je s promocijo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v letih po sprejetju dobesedno rušila zidove. Komentatorji, ki so leta 1975 spremljali 35 voditeljev ob slavnostnem podpisovanju dokumenta v znameniti dvorani Finlandia, so dokument označili za listino miroljubnega sobivanja.

Vprašanje, ki visi v zraku že leta, tj. kakšen je smisel organizacije, če pa so grobo kršena vsa načela, zapisana v helsinškem dekalogu, je v osnovi zgrešeno. Dejstvo, da so teptana načela mirnega reševanja sporov, suverenosti držav, nedotakljivosti meja itd., ne pomeni, da so načela in zaveze odveč, problem ni v načelih, temveč v tistem, ki jih vztrajno in grobo krši. Prav tako ni mogoče pristati na tezo, da je zaradi krize multilateralizma, s katero se soočamo, multilateralizem odveč, pač pa se je treba k njemu vrniti, ga krepiti in se še bolj zavzemati zanj. Boljšega odgovora na reševanje naših skupnih izzivov – geopolitičnih, gospodarskih, okoljskih, tehnoloških – ni. Kot tudi ne gre vrednosti OVSE soditi po zadnjih treh letih, tj. od začetka ruske vseobsežne invazije v Ukrajini, saj je organizacija v zadnjih nekaj desetletjih ključno prispevala v razpravah in pogajanjih o varnostnih vprašanjih v Evropi.

V dunajskem Hofburgu vsak teden za isto mizo še vedno sedimo predstavniki držav, ki skupaj predstavljamo več kot milijardo tristo milijonov ljudi. V globoko razdeljenem svetu, kakršen je bil tudi v času helsinškega sklepnega procesa, tega dejstva ne bi smeli zanemariti. Od začetka ruske agresije se organizacija sicer sooča z izrednimi razmerami, odsotnost možnosti sprejemanja konsenzualnih odločitev pa se zajeda v njeno delovanje. Ključno institucionalno vprašanje je sprejetje enotnega proračuna, ki je bil nazadnje s konsenzom potrjen leta 2021, zmanjšuje se tudi zunajproračunsko financiranje.

Trenutni generalni sekretar OVSE pogosto poudarja, da je OVSE v primerjavi z drugimi mednarodnimi organizacijami poceni, da je »lean and mean«, da lahko torej s skromnimi finančnimi vložki na terenu dosega pomembne rezultate. Približno 140 milijonov evrov, kolikor znaša letni proračun OVSE, predstavlja nekaj odstotkov proračunov večjih agencij Združenih narodov, v organizaciji pa so akumulirani izjemno znanje in strokovne izkušnje. Institucije, specializirani organi in zlasti terenske misije OVSE so na terenu cenjene in koristne ter s celostno obravnavo problematike prispevajo k napredku na številnih področjih. Nobena druga organizacija nima toliko izkušenj z ukrepi za krepitev zaupanja in varnosti kot OVSE, skupaj s svojimi avtonomnimi institucijami in misijami.

Zagotovo tudi OVSE kot mednarodna organizacija potrebuje nekaj samorefleksije in izpraševanja, ali, kje in kako lahko prispeva več. Je npr. mogoče delovanje terenskih misij preoblikovati tako, da bodo bolj učinkovito odgovarjale na sodobne izzive – najbolj očitne so grožnje podnebnih sprememb, ki se ne ustavljajo znotraj meja misij držav, ali pa kibernetске grožnje. Kako še okrepiti sodelovanje med misijami (npr. znotraj regije), med terenom in Dunajem? Se aktivnosti OVSE na terenu podvajajo z drugimi organizacijami ali deležniki, kako je mogoče multilateralne napore združiti, da bi bili bolj učinkoviti? Vsa ta vprašanja, vezana na institucionalno delovanje, bi bilo koristno obravnavati v prihodnjih razpravah o Helsinskih +50, so pa v primerjavi s težavami, ki so neposredno povezane s politično voljo sodelujočih držav in so tudi del osnovnega poslanstva organizacije, bistveno manj usodna.

Razprave o tem, da bi bilo treba OVSE reformirati, povečati njegovo učinkovitost in preprečiti nastanek novih delitev, so bile aktualne tudi v času, ko je OVSE predsedovala Slovenija, torej pred 20 leti. Dokler se ruska agresija v Ukrajini ne bo končala, so pričakovanja za kakšne resne reformne premike precej nerealna. Bi pa že danes veljalo precej več narediti pri ozaveščanju, promociji organizacije, ki jo številni državljani poznajo, vprašanje pa je, kako dobro. Delo, ki ga opravljajo neodvisne institucije ali terenske misije, pogosto ostaja prezrto. Pri tem bi veljalo razmisliti o vlogi parlamentark in parlamentarcev sodelujočih držav, ki lahko z delovanjem v Parlamentarni skupščini OVSE pripomorejo k večjemu zavedanju o prispevku in pomenu organizacije. Ali pa morda odpreti prvi primer pred Sodiščem za spravo in arbitražo OVSE?

V tem trenutku je ključno tudi ohraniti pomembno delo, ki ga OVSE lahko opravlja v danih razmerah, ter organizacijo pripraviti na čas, ko bo spet možno vzpostavljati in graditi zaupanje med sodelujočimi državami. Tudi pod finskim predsedstvom in v luči 50. obletnice Helsinške sklepne listine pod geslom »*Respect, Respond, Prepare*« poteka razprava o reformi OVSE. Ključni element vseh scenarijev, možnih prihodnjih aktivnosti in vloge je že omenjena politična volja, podprta s prizadevanji za ohranitev in krepitev organizacije kot učinkovite multilateralne platforme. OVSE lahko s svojim znanjem in izkušnjami, neodvisnimi institucijami in terensko prisotnostjo prispeva veliko, če smo vse to sodelujoče države pripravljene ustrezno uporabiti.

Pri tem ne moremo mimo vloge OVSE v Ukrajini. Kakšna bo ta, ko bo končno prišlo do prekinitve spopadov, je danes težko napovedati. V tej fazi je več vprašanj kot odgovorov, pri čemer se večina strinja, da ima OVSE pomembne pretekle izkušnje iz Ukrajine in da lahko veliko prispeva. Možne aktivnosti segajo od opazovanja in nadzorovanja premirja oz. prekinitve spopadov (*narrow* ali *comprehensive settlement*), verifikacije umika sil iz demilitarizirane cone, izmenjave ujetnikov ipd. Pri tem je treba upoštevati, da bi bila kontaktna črta tokrat bistveno – nekajkrat – daljša, kot je bila leta 2014. Potreben bi bil jasan mandat takšne misije, ki terja najširšo možno (politično) podporo, angažma drugih mednarodnih organizacij ali večnacionalnih pobud.

Potem je tu vprašanje financiranja takšne misije, letni proračun posebne opazovalne misije leta 2015 je bil npr. 100 milijonov evrov, druge zmožljivosti (vozila, oprema, ljudje), kakšno bi bilo območje odgovornosti morebitne nove misije, kdo in kako bi zagotavljal varnost pripadnikov, pri čemer je po treh letih vojne treba upoštevati izjemno onesnaženost s protipehotnimi in drugimi minami ter preostalimi neeksploziranimi ubojnimi sredstvi.

Nujno bi bilo sodelovanje oziroma vpetost neodvisnih institucij OVSE v fazi po vzpostavitvi miru (ODIHR, RFoM, HCNM). Že posebna opazovalna misija se je, kot je znano, na terenu soočala z omejitvami. Pri tem ne gre pozabiti, da OVSE še vedno nima urejenega pravnega statusa, kar ima ne nazadnje lahko tudi neposreden vpliv na varnost in zaščito članov takšne misije, svobodo gibanja, izvajanje mandata, uporabo potrebnih tehnologij ipd.

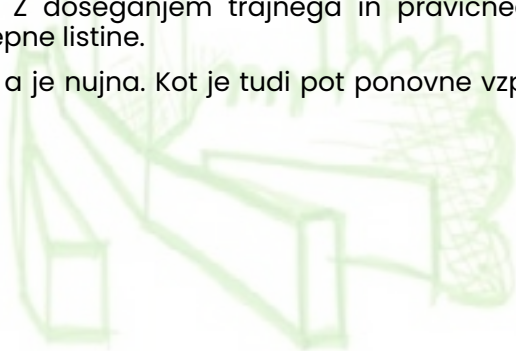
OVSE bi znova moral imeti vlogo pri oblikovanju varnostne arhitekture v Evropi po koncu vojne v Ukrajini. Dobro bi bilo, če bi lahko imel vlogo v postkonfliktnem času v Ukrajini. Ruska agresija v Ukrajini je prva in vsakokratna točka dnevnega reda Stalnega sveta, kršitve mednarodnega prava, mednarodnega humanitarnega prava in načel OVSE se redno obravnavajo in dokumentirajo. Od začetka agresije je bil že večkrat sprožen Moskovski mehanizem za ugotavljanje kršitev človekovih pravic v Ukrajini, Rusiji in Belorusiji; skupine strokovnjakov so potrdile kršitve zavez OVSE, mednarodnega prava in človekovih pravic ter mednarodnega humanitarnega prava v Ukrajini. V eni od misij je sodelovala tudi dr. Vasilka Sancin, Slovenija pa je vsakokrat podprla sprožitev mehanizma.

Na tem mestu velja izpostaviti tudi podporni program za Ukrajino (SPU – *Support programme for Ukraine*), poseben zunajproračunski, donatorski program, ki je začel delovati v letu 2022. Čeprav je SPU v primerjavi z drugimi deležniki v Ukrajini z nekaj deset milijoni evrov manjši partner, gre za pomembno sporočilo podpore in solidarnosti OVSE in sodelujočih držav, tudi Slovenije. SPU ne sledi specifičnim nacionalnim interesom, temveč gre v prvi vrsti za sodelovanje na podlagi potreb, ki naj bi predvsem zadostilo ukrajinskim potrebam (npr. projekti za razminiranje, psihosocialna pomoč). Konec lanskega leta je bila potrjena druga faza projekta SPU do konca 2028, ki bo še bolj osredotočena na krepitev socialne in demokratične odpornosti za ublažitev posledic vojne.

Poleg človeških življenj je ena največjih žrtev vojne v Ukrajini okolje, posledice pa bodo daljnosežne in bodo terjale izdatno mednarodno pomoč in sodelovanje. Tudi na tem področju je OVSE s celovitim pristopom k varnosti pomemben akter. Slovenija je v letošnjem letu na prošnjo predsedujoče OVSE Finske in prvič od začetka našega članstva, prevzela vodenje Ekonomsko-okoljskega odbora, saj soočanje z izzivi, ki jih obsega t. i. druga dimenzija OVSE, spada tudi med naše prednostne naloge. Teme, povezane s krepitvijo podnebne odpornosti, vzdržno in vključujočo gospodarsko rastjo, vlogo inovacij v upravljanju voda, povezljivosti itd., v okviru druge dimenzije še vedno omogočajo aktivno razpravo sodelujočih držav.

V času, ko je koncept kooperativne varnosti na veliki preizkušnji, je pogosto slišati, da je čas, da se OVSE vrne k svojim osnovam, predvsem tistim iz prve, politično-vojaške dimenzije (nadzor nad oborožitvijo, ukrepi za krepitev varnosti in zaupanja). Dopisniki sovjetske Pravde so ob slavnostnem dogodku v Helsinskih pred 50 leti zapisali: »To je zmaga za vse, ki cenijo mir in varnost na našem planetu.« Potreba po miru je bila skupni imenovalac, ki je združil podpisnike v dvorani Finlandia pred pol stoletja in kjer se bomo na predvečer obletnice podpisa zbrali v poklon in opomin, da nas morajo skupna načela OVSE voditi tudi v teh zahtevnih časih. S to obletnico sovpada tudi obisk Kijeva, prvič po letu 2018 nas je v Ukrajino odpotovala skupina 14 veleposlanikov, stalnih predstavnikov pri OVSE – s ključnim sporočilom o solidarnosti in podpori Ukrajini in njenim ljudem. Z doseganjem trajnega in pravičnega miru v Ukrajini moramo obnoviti moč Helsinške sklepne listine.

Pot do miru nikoli ni lahka, a je nujna. Kot je tudi pot ponovne vzpostavitve zaupanja, te krhke valute v diplomaciji.

SEDEM DESETLETIJ AVSTRIJSKE DRŽAVNE POGODBE

Diplomatska zgodovina Jugoslavije in s tem tudi današnje Slovenije ima enega pomembnih mednarodnopravnih in političnih mejnikov v sklenitvi Državne pogodbe o ponovni vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije (Avstrijska državna pogodba – ADP) leta 1955. Podpisana je bila na Dunaju 15. maja 1955, točno deset let po koncu druge svetovne vojne na evropskih tleh, v bližini vasi Polana pri Ravnah na Koroškem, veljati pa je začela 17. julija istega leta.

Ob tem je zanimiva podrobnost, da je bil za sklenitev ADP ključen tudi slovenski diplomatski prispevek. Sovjetska zveza je v začetku odklanjala sprejetje pogodbe predvsem zaradi svojih interesov v Vzhodni Nemčiji. Eden ključnih dogodkov, ki so prispevali k spremembi sovjetskega stališča, je bil obisk jugoslovanske delegacije v Moskvi januarja 1955, da bi dosegli otoplitev meddržavnih odnosov po Stalinovi smrti.

Na uradni večerji, ki jo je organiziral veleposlanik Dobrivoje Vidič, njegov namestnik pa je bil slovenski diplomat Bogdan Osolnik, se je nepričakovano pojavil sovjetski voditelj Nikita Hruščov in vzdušje naj bi bilo precej napeto. Vidič je med drugim načel vprašanje podpisa ADP, na kar je ostro reagiral sovjetski zunanji minister Molotov. V polemično vzdušje je posegel Osolnik z informacijami o razmerah v Zahodni Nemčiji, saj je dober mesec prej v Moskvo prišel iz Münchna, kjer je bil generalni konzul, in je odlično poznal tamkajšnje razmere ter širši pomen sklenitve ADP. Ta bi med drugim tudi preprečila možno razdelitev Avstrije po vzoru Nemčije. Že konec februarja 1955 je na nekem diplomatskem sprejemu Hruščov pristopil k Vidiču in Osolniku ter jima pred vsemi dejal: »Naredili bomo sporazum o Avstriji! To je že sklenjeno!«

ADP so podpisale zavezniške zasedbene sile v Avstriji, tj. Združene države Amerike, Sovjetska zveza, Francija in Združeno kraljestvo, ter Avstrija, k njej pa je pristopilo še nekaj držav, tedanja Jugoslavija 28. novembra 1955. Namen pogodbe je bil ponovno vzpostaviti Avstrijo kot samostojno, suvereno in demokratično državo – ob njeni zavezi k spoštovanju in izpolnjevanju mednarodnopravnih obveznosti. Hkrati pa ima dokument širši pomen tudi za slovensko narodno manjšino na avstrijskem Koroškem in Štajerskem, saj ji v svojem 7. členu podeljuje posebne pravice.

Pri praktičnem uresničevanju teh pravic izstopata dva vidika. Prvič, vse do danes niso bile v celoti izpolnjene določbe in obveznosti Republike Avstrije, ki izhajajo iz ADP. Položaj slovenske manjšine na Koroškem se je v zadnjem obdobju nekoliko izboljšal, polna uresničitve zavez po ADP pa se vedno znova odmika, na Štajerskem pa je povsem izostala. In drugič, Slovenija je kot ena od pravnih naslednic po nekdanji Jugoslaviji kljub odsotnosti formalne notifikacije upravičena država naslednica v ADP.

V odnosu do manjšine je zato potrebna jasno oblikovana in poenotena politika, utemeljena na ADP, ki bo v praksi s časovno določenim okvirom dosegla uresničitve zavez. Te so znane in so del sodobnega vrednostnega diskurza, ki ga s svojimi temeljnimi načeli promovira EU. Dosedanje sodelovanje znanstvenikov in civilne družbe obeh držav je ustvarilo široko polje medsebojnega razumevanja in prijateljstva, ki omogoča tak (politični) napredek.

Primer tega je obsežna zgodovinska monografija v nemščini in slovenščini, ki sta jo nedavno po več letih poglobljenega sodelovanja predstavili akademiji znanosti in umetnosti obeh držav. Knjigo z naslovom Na obeh straneh Alp, ki predstavlja *opus magnum* o odnosih med narodom in državama v različnih zgodovinskih obdobjih, so v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti predstavili 23. junija.

BUZZING FUTURES: INOVATIVNI PRISTOPI V SLOVENSKI ZUNANJI POLITIKI

Ko je Slovenija predlagala razglasitev Svetovnega dneva čebel, nismo želeli zgolj opozoriti na pomen oprasovalcev, pač pa tudi spodbuditi razmislek o trajnosti, sodelovanju in povezanosti z naravo. Čebele so postale simbol odgovornega odnosa do sveta okoli nas. V tem duhu slovenska veleposlaništva po svetu razvijamo projekte čebelje diplomacije. V veleposlaništvu v Københavnu, ki pokriva Dansko, Norveško, Švedsko, Finsko in Islandijo, smo želeli preseči klasične oblike ozaveščanja in ustvariti prostor za skupno raziskovanje prihodnosti.

Tako je nastala igra *Buzzing Futures* – oblikovalsko orodje za strateško predvidevanje.

Grafika igre *Buzzing Futures* / Avtor: David Fartek

V sodelovanju z laboratorijem generalnega sekretarja OZN za inovacije (*UN Global Pulse*) in številnimi partnerji: znanstveniki, oblikovalci politik, ustvarjalci, čebelarji, predstavniki akademskega sveta in gospodarstva smo jo razvijali dve leti. Igra izhaja iz globalnih izzivov – podnebnih sprememb, izgube biotske raznovrstnosti, motenj v preskrbovalnih verigah in sprememb rabe prostora.

Udeleženci prevzamejo vlogo snovalcev prihodnosti, razmišljajo o dolgoročnih posledicah odločitev in prepoznavajo povezave med naravo, prehrano, gospodarstvom in kakovostjo življenja. V središču igre so čebele – kot simboli ranljivosti in hkrati ključnih povezovalcev ekosistemov.

Buzzing Futures spodbuja sodelovanje, domišljijo in dialog. Igralci raziskujejo možne scenarije za prihodnost in iščejo konkretne korake, ki jih lahko začnemo izvajati že danes.

Igro smo premierno predstavili ob svetovnem dnevu čebel 2025 in jo od takrat preizkusili v različnih okoljih – z mladimi, raziskovalci, javnimi uslužbenci in oblikovalci politik. Razvili smo jo s partnerji, kot so Čebelarska akademija Slovenije ter univerze v Oxfordu, Houstonu in Utrechtu. Prepoznale so jo tudi mednarodne institucije, npr. Observatorij za inovacije v javnem sektorju pri OECD, WHO (*One Health*), *Dubai Futures Forum* in *World Energy Council*.

Septembra 2025 bo igra osrednji element slovenskega dne na svetovnem kongresu čebelarjev Apimondia v Københavnu.

DKP – TOKRAT IZBRANO

Igra omogoča skupno načrtovanje, ki temelji na transformativnem pristopu, sodelovanju in skupnem ustvarjanju. Je odličen primer uresničevanja slovenske zunanjepolitične strategije in potrjuje, da takšni pristopi omogočajo boljše razumevanje sodobnih izzivov in spodbujajo trajnostne rešitve za prehransko varnost, biotsko raznovrstnost in odpornost skupnosti.

Buzzing Futures je prijazno povabilo v svet strateškega razmisleka in sodelovanja. Je izhodišče za razprave, pripomoček za odpiranje tem in orodje za iskanje poti v prihodnost. Projekt potrjuje, da lahko naša diplomatska predstavništva s pogumom, znanjem in povezovalnim duhom sooblikujejo globalne rešitve. Slovenija z njim utrjuje vlogo trajnostnega pristopa in vključujoče diplomacije.

www.gov.si/buzzingfutures

✉ Za dodatne informacije ali sodelovanje: timotej.soos@gov.si

Uporaba igre na večdeležniški delavnici v UN City, København
Avtor: Timotej Šooš

MALO NAZAJ IN MALO NAPREJ

USPEŠNO OPRAVLJENO

- 29. in 30. maj – Dan Afrike 2025
- 10. junij – četrta konferenca o umetni inteligenci
- 12. junij – posvet ekonomskih svetovalcev

PRIPRAVLJAMO SE NA

- 28. in 29. avgust – posvet slovenske diplomacije
- od 29. do 31. avgusta – Blejski strateški forum za mlade
- 1. in 2. september – 20. mednarodna konferenca Blejski strateški forum

MISEL ZA KONEC

“Kdor ne izmeri sebe, ga izmerijo drugi.”

slovenski pregovor

Diplomatski zvezek je informativno glasilo o diplomaciji, mednarodnih odnosih in globalnih dogajanjih. Izdan je le v elektronski obliki. Izhaja šestkrat letno (na 2 meseca). Vsebina ni nujno odraz uradnih stališč Ministrstva za zunanje in evropske zadeve.

UREDNIKA: veleposlanica Sabina Stadler Repnik

NAMESTNICA UREDNICE: Marjana Prvinšek Bokal

TAJNICA UREDNIŠTVA: Klementina Goličnik

LEKTORIRANJE: Nanika Holz

NASLOV UREDNIŠTVA: MZEZ, Služba za strateške študije in analize Grad Jable, Grajska 1, Loka pri Mengšu, 1234 Mengeš Tel. 01 478 67 20, e-naslov: zan.mzez@gov.si

Izdaja: julij 2025, ISSN 33023-9036